

Tüm Türkiye’de Hizmetindeyiz

İŞYERİ
HEKİMLİĞİ

MOBİL
SAĞLIK
HİZMETLERİ

İŞ
GÜVENLİĞİ

BÜYÜK ZEKALAR
BİRLİKTE DÜŞÜNÜRLER

“İşiniz **Bir**’e emanet”

YERİNDE
BASİT
LABORATUAR
HİZMETİ

İLK YARDIM
EĞİTİMİ

MESLEKİ YETERLİLİK EĞİTİMLERİ

İŞE GİRİŞ
SAĞLIK RAPORU

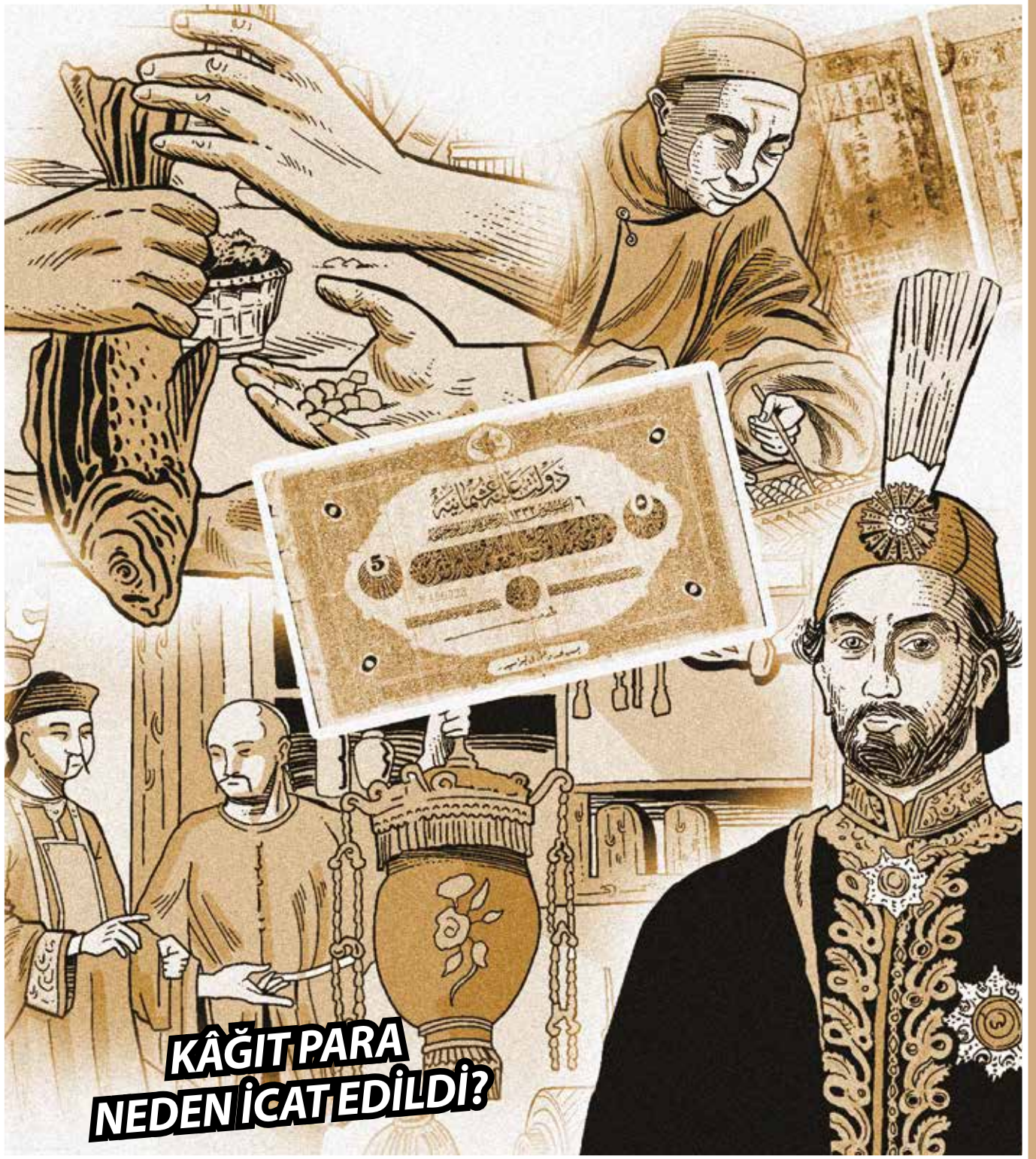
0850 259 44 55

web :www.avrupabir.com.tr

info@avrupabir.com.tr

**KÂĞIT PARA
NEDEN İÇAT EDİLDİ?**

Para icat edilmeden önce, deniz kabuğundan kıymetli metallere kadar çeşitli mallar, değişim aracı olarak kullanılmıştır. Paranın kağıttan kullanılması ise ticaretin ilerlemesi ile zorunlu hale gelmiştir. Paranın kağıttan yapılma nedenlerini Güven Bilge çizimleri ile anlattı.

KÂĞIT PARA NEDEN İCAT EDİLDİ?

PARA İCAT EDİLMEDEN ÖNCE, DENİZ KABUĞUNDAN, KIYMETLİ METALLERE KADAR ÇEŞİTLİ MALLAR, DEĞİŞİM ARACI OLARAK KULLANILMIŞTIR.

İLK PARAYI LİDYALILAR BULURKEN, TARİHTEKİ İLK MADENİ PARA BASIM YERİNİN ANADOLU OLMASI ÖZELLİKLE UYGARLIK GELİŞİMİNİN GÖSTERGESİ AÇISINDAN OLDUKÇA ÖNEMLİDİR.

ANADOLU, BU ÜSTÜNLÜĞÜNÜ SÜREKLİ DEVAM ETTİRMİŞTİR. DÜNYANIN İLK BÜYÜK DARPHANESİ DE FATİH SULTAN MEHMET TARAFINDAN İSTANBUL'DA KURULMUŞTUR.

KAĞIT PARA İCAT EDİLMEDEN ÖNCE ALTIN VEYA GÜMÜŞ SİKKELER KULLANILMAYDI. ÖZELLİKLE BÜYÜK MİKTARDA MADENİ PARANIN SAKLANMASI, BİR YERDEN BAŞKA BİR YERE TAŞINMASI OLDUKÇA ZAHMETLİYDİ VE GÜVENLİK SORUNLARINI BERABERİNDE GETİRİYORDU.

BU NEDENLERDEN DOLAYI İNSANLAR BÜYÜK PARA TUTAN TİCARETLERİNDE ÜZERİNDE YAZILAR OLAN VE DEĞER İFADE EDEN, GÜNÜMÜZDEKİ SENETLERE BENZER KAĞITLAR KULLANMAYA BAŞLADILAR. BU SENETLER DAHA SONRALARI ORTAYA ÇIKACAK KAĞIT PARANIN İLK FORMU OLDU.

TARİHİ KAYITLARA GÖRE M.Ö. 118 YILINDA ÇİNLİLER DERİ PARA KULLANMIŞLARDIR. İLK KAĞIT PARA İSE M.S. 806 YILINDA YİNE ÇİN'DE ORTAYA ÇIKMIŞTIR.

ESASINDA ÇİNLİLER RESMİ OLARAK KAĞIT PARALAR BASILMADAN ÖNCE DE KAĞIT PARA KULLANMA ALIŞKANLIĞINA SAHIPTI. O TARİHLERDE BÖLGEDE EN ÇOK KULLANILAN PARALAR BAKIRDAN YAPILIYORDU. BİNLERCE MADENİ BAKIR PARAYI BİR NOKTADAN DİĞERİNE TAŞIMAK HEM ÇOK RİSKLİ BİR İŞTİ HEM DE TAŞIMA MALİYETLERİNİ ARTIRMAYDI.

BU YÜZDEN ÇİN'Lİ TACİRLER, BU BAKIR PARALARI ALIYOR, ÜSTÜNDE BAKIR PARANIN DEĞERİ YAZAN BİR SENET DÜZENLİYOR VE TİCARETTE BU SENETLERİ KULLANIYORDU. 200 YIL BOYUNCA BU SENETLER ADETA BİRER KAĞIT PARA OLARAK KULLANILDI, ANCAK YAYGINLAŞMASI SONG HANEDANI'NA NASİP OLDU.

O TARİHLERDE ÇİN'DE BAKIR KİTLİĞİ ÇIKINCA, TACİRLER VE DEVLET, KAĞIT PARA KULLANMANIN ÇOK DAHA MANTIKLI BİR İŞ OLDUĞUNA KANAAT GETİRDİ VE BU UYGULAMAYI BAŞLATTI.

BÖYLECE YÜZLERCE YIL SÜRECEK KAĞIT PARA HAKİMİYETİNİN DE İLK UYGULAYICISI OLDULAR.

BATI'DA KAĞIT PARALARIN BASILMASI VE KULLANILMASI İŞE 17'NCİ YÜZYILIN SONLARINA RASTLAMAKTADIR. İLK KAĞIT PARANIN 1690'LI YILLARDA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE MASSECHUSETTS HÜKÜMETİ, İNGİLTERE'DE İŞE KUYUMCULAR TARAFINDAN BASILDIĞI VE DOLAŞIMA ÇIKARILDIĞI, 1694 YILINDA İNGİLİZ MERKEZ BANKASI VE DAHA SONRA DİĞER ÜLKE MERKEZ BANKALARININ KURULMASI İLE DE YAYGINLAŞTIĞI GÖRÜLMEKTEDİR.

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA İŞE İLK BANKNOTLAR İDARI, SOSYAL VE YASAL REFORMLARIN GÜNDEME GELDİĞİ TANZİMAT DÖNEMİ'NDE TEDAVÜLE ÇIKARILMIŞTIR. BANKNOTLAR BU DÖNEMDE ESAS OLARAK REFORMLARIN FİNANSE EDİLMESİ AMACIYLA BASILMIŞTIR.

İLK OSMANLI BANKNOTLARI SULTAN ABDÜLMECİT TARAFINDAN 1840 YILINDA "KAİME-İ NAKDİYE-İ MUTEBERE" ADIYLA, BUGÜNKÜ DİLLE "PARA YERİNE GEÇEN KAĞIT", BİR ANLAMDA PARA OLMAKTAN ÇOK FAİZ GETİRİLİ BORÇ SENEDİ VEYA HAZINE BONOSU NİTELİĞİNDE OLMAK ÜZERE ÇIKARILMIŞTIR.

BU PARALAR MATBAA BASKISI OLMAYIP, ELLE YAPILMIŞ VE HER BİRİNE DE RESMİ MÜHÜR BASILMIŞTIR. KAİMELERİN ZAMAN İÇERİSİNDE TAKLİDİNİN KOLAYCA YAPILMASI VE KAĞIT PARAYA OLAN GÜVENİN AZALMASI NEDENİYLE 1842 YILINDAN İTİBAREN MATBAADA BASTIRILMASINA BAŞLANARAK, EL YAPIMI OLANLARLA DEĞİŞİMİ SAĞLANMIŞTIR.

Prof. Joseph E. Stiglitz

Ekonomide Nobel ödülü bulunan Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Roosevelt Enstitüsü'nde Baş Ekonomisttir. En son çıkan kitabı: Küreselleşme Yine Büyük Hayal Kırıklığı: Trump Döneminde Küreselleşme Karşıtlığı

Trumpizm ile bezdirilme

Birleşik Devletler pandemiğin ve iklim değişiminin riskleri için yıllar önce hazırlanmış olmalıydı. Sadece bilime dayanan yönetim bizi bu gibi krizlerden koruyabilir. Şimdi her iki tehdit bizi sıkıştırdığından tek umut bizi Trump'tan ve yetkin olmayan ahabap çavuşlarından korumak için hükümette halen yeterli sayıda kendini işine adanmış bürokrat ve bilim insanının kalmış olması.

Eğitmen olarak her zaman öğrettiğim ilkeleri gösteren ve destekleyen mevcut olayların "öğretilebilir anlarını" arıyorum. Salgın hastalıktan daha dikkat toplayıcı bir sebep bulunmuyor. COVID-19 krizi özellikle Birleşik Devletler için zengin bir ders niteliğinde. Çıkarımlardan biri, virüslerin pasaport taşımadığı yönünde, aslında ulusal sınırlar veya milliyetçi retoriği de gözetmiyorlar. İyi düzeyde entegre olmuş dünyamızda bir ülkede çıkan herhangi bir bulaşıcı hastalık küresel hale gelebilir ve gelecektir de...

Hastalıkların yayılması küreselleşmenin olumsuz yan etkilerinden biridir. Bunun gibi bir sınır ötesi kriz ne zaman ortaya çıkarsa çıksın, iklim değişikliğindeki gibi küresel ve iş birliği içinde bir cevap gerekiyor. Virüsler gibi sera gazı emisyonları da küresel ısınma ve bağlantılı olağandışı hava olayları kaynaklı hasarlarla zarara sebep oluyor ve dünya çapında ülkelere büyük masraflar çıkarıyorlar.

Donald Trump yönetimi dışında bu zamana kadarki hiçbir Birleşik Devletler yönetimi, küresel iş birliğini ve hükümetin rolünü baltalamak için daha fazla çaba göstermedi.

Kendi başımıza üstesinden gelemeyiz

Bununla birlikte salgın hastalık veya kasırga gibi bir krizle karşılaştığımızda bakışları hemen hükümete çeviriyoruz, çünkü bu gibi olayların kolektif eylem gerektirdiğini biliyoruz. Kendi başımıza üstesinden gelemeyiz veya özel sektöre de bel bağlayamayız. Kârını maksimize eden çoğu şirket, yüz maskelerinin artan fiyatlarında olduğu gibi, krizleri fahiş fiyat uygulama fırsatı olarak görecektir.

Ne yazık ki Birleşik Devletler Başkanı Ronald Reagan'ın idaresinden bu yana Birleşik Devletler'in mantrası "hükümet, problemimizin çözümü değil, hükümetin kendisi problem" şeklindedir. Bu geleneksel fikrin ciddiye alınması çıkmaz bir yol, ancak Trump bu yolda, tarihteki herhangi bir Birleşik Devletler politik liderinden çok daha fazla ileriye gitti.

Birleşik Devletlerin COVID-19 krizine verdiği cevabının merkezinde; ülkenin en kıymetli bilimsel kurumlarından biri olan ve kuruluşundan bu yana kendini adanmış, bilgili ve oldukça eğitilmiş

40 yıldır Cumhuriyetçiler “Hükümet, problemimizin çözümü değil hükümetin kendisi problemdir” şeklinde ısrar ediyordu. Ancak şimdi COVID-19, iklim değişikliği ve diğer kolektif tehditler, Birleşik Devletler ve dünyanın geri kalanını köşeye sıkıştırıyor. Artık geleneksel hale gelen bu fikrin işe yaramadığı açıkça ortaya konmuş durumda.

profesyonellerden oluşan Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri bulunuyor. En yüksek düzeyde bilgisiz olan politikacı Trump'a göre bu gibi uzmanlar ciddi bir problem oluşturuyor, çünkü ne zaman kendi çıkarlarına hizmet edecek olaylar uydurmaya çalışsa onlar kendisine ters düşeceklerdir.

İnanç, salgın hastalık nedeniyle oluşan ölümlerle başa çıkmamızda bize yardımcı olabilir, ancak tıbbi ve bilimsel bilginin yerini tutmaz. İrade ve dualar orta çağ döneminde vebanın kontrol altına alınmasında yararsız olmuştu. Neyse ki insanlık o zamandan beri dikkate değer bir bilimsel ilerleme kaydetti. COVID-19 türü ortaya çıktığında bilim insanları onu hızla analiz edebildiler, onun için test yapabildiler, mutasyonlarını izleyebildiler ve bir aşı üzerinde çalışmaya başlayabildiler. Yeni korona virüsü ve insanlar üzerindeki etkileri hakkında öğrenecek halen çok fazla şey varken, bilim olmasaydı tamamen onun merhametine kalmış olurduk ve bu şekilde panik durumu takip ederdi.

Bilime yatırım diplerine indi

Bilimsel araştırma kaynak gerektirir. Ancak Trump ve kongredeki Cumhuriyetçilerin 2017 vergi indirimleri ile en zengin kurumlarımıza sunulan miktarlara nazaran son yıllardaki en büyük bilimsel araştırmaların birçoğu çok daha az bir maliyet getirdi. Doğrusu bilime olan yatırımlarımız kaybedilen borsa değeri şöyle dursun en son salgın hastalığın ekonomi üzerindeki olası maliyetine kıyasla da oldukça diplerde.

Bununla beraber, Harvard Kennedy Okulu'ndan Linda Bilmes'in dikkat çektiği gibi Trump yönetimi senelerdir Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezlerinin fonlanmasına ilişkin kesintiler önermektedir (2018'de%10, 2019'da%19). Bu yılın başında Trump tahmin edilebilecek en kötü zamanlamayı göstererek ortaya çıkan enfeksiyöz ve zoonotik hastalıklar (yani hayvanlarda çıkan ve insanlara atlayan korona virüsler gibi patojenler) ile mücadele programları konusundaki harcamalar için %20 kesinti çağrısında bulundu. Ve 2018'de Ulusal Güvenlik Konseyi küresel sağlık güvenliği ve biyo-koruma direktörlüğünü bertaraf etti.

Şaşırtmayacak şekilde, yönetimin salgınla uğraşmak için gerekli donanımına sahip olmadığı ortaya çıktı. Her ne kadar COVID-19 haftalar önce epidemik oranlara ulaşmış olsa da Birleşik Devletler yurt dışından dönen potansiyel olarak riske maruz kalmış yolcuları değerlendirmek için yetersiz test kapasitesi (Güney Kore gibi çok

daha fakir bir ülke ile karşılaştırıldığında dahi) ve yetersiz prosedür ve protokol mağduru olmuştur.

Bu vasat tepki, tali bir amaç olarak ufak tedbirlerin büyük tedavilerden daha kıymetli olduğunu anımsatma misyonunu yerine getirmelidir. Trump herhangi bir ekonomik tehdit söz konusu olduğunda çok amaçlı, her derde deva ilacı olan esnek ve vergi indiriminden (genellikle zenginler için) oluşan para politikasını talep ediyor; ancak bu yalnızca piyasalarda yeni bir kriz doğurmaya sebep oluyor.

Bu balon uygulamanın şu an işe yarama ihtimali, kısa dönemli bir rahatlama yaratan fakat 2020'de etkisi sönmüş olan vergi indirimlerinin devreye alınan 2017 yılından yüksek değil. Birçok Birleşik Devletler şirketinin tedarik zinciri aksamaları yaşamaları ile faiz oranları 50 baz puan indirildi. Fakat sırf bu sebepten önemli yatırımlar üstlenmeye aniden karar vereceklerini hayal etmek zor (ticari bankaların hızlı bir şekilde indirimleri yansıttığını varsaysak dahi).

Amerikalılar hastalığa karşı savunmasız

Daha kötüsü özellikle virüsün kontrol altına alınmadığı gerçeği ile birlikte, salgın hastalığın Birleşik Devletler için tam maliyeti henüz ortaya çıkmamış olabilir. Ücretli hastalık izni bulunmadığından hali hazırda geçimini sağlamaya çabalayan birçok enfekte olmuş işçi her halükârda işe gidecektir. Ve yeterli sağlık sigortası bulunmadığından yüksek tıbbi faturalarla karşılaşmamak için test ve tedavi yaptırmaya isteksiz olacaklardır. Hastalığa karşı savunmasız olan Amerikalıların sayısı azımsanmamalı. Trump yönetiminde hastalık ve ölüm oranları artıyor ve 37 milyon kişi sürekli açlıkla yüzleşiyor.

Panik çıkarsa tüm bu riskler artacak. Bunu önlemek, özellikle kamuyu bilgilendirmek ve krize cevap vermekle görevli olanlara güven gerektirir. Ancak Trump ve Cumhuriyetçi Parti, bilinçli olarak platformunun yanlış bilgi yaymak için kullanılmasına imkan veren Facebook gibi kâr düşkünü sosyal medya devlerine serbest bir yönetim uygulayarak, yıllardır hükümete, bilime ve medyaya karşı güvensizliği yayıyordu. Trump yönetiminin beceriksiz tepkisinin, hükümete olan güveni daha da baltalayacağı ise ters ironidir.

Birleşik Devletler pandemiğin ve iklim değişikliğinin riskleri için yıllar önce hazırlanmış olmalıydı. Sadece oturaklı bilime dayanan yönetim bizi bu gibi krizlerden koruyabilir. Şimdi her iki tehdit bizi sıkıştırdığından tek umut bizi Trump'tan ve yetkin olmayan ahabp çavuşlarından korumak için hükümette halen yeterli sayıda kendini işine adanmış bürokrat ve bilim insanının kalmış olması.

Prof. Jeffrey D. Sachs

Jeffrey D. Sachs Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma, Sağlık Politikaları ve Yönetimi Profesörü ve Yeryüzü Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağ'ının da direktörüdür.

Wall Street Bernie'yi yıkamaz

Kimse Trump ve Wall Street'in Sanders aleyhine oluşturmaya çalışacakları histeri tufanını hafife almamalıdır. Trump'ın, aşikâr bir şekilde kıyaslanması gereken ülkeler Kanada ve Danimarka olduğu halde, Sanders'i ABD'yi Venezuela'ya dönüştürmeye çalışmakla suçluyor.

Wall Street elitlerinin narsisizmi, naiflik ve mantıksızlık derecesine varan iyimserlikleriyle örülü cehaletleri hayretler içinde seyredilmeye değer bir şey. Elitler, kendilerine güç vehmeden sırça köşklerinde oturup vergi indirimlerinin, kolay paranın ve hızla yükselen hisse senedi piyasalarının keyfini çıkarırken kendilerinin olası tüm dünyaların en iyisi içindeki en iyiler olduklarından kesinlikle eminler. Eleştirilenler ya aptal veyahut da iblis olmalı.

Birleşik Devletler başkan adaylığı için yürüttükleri kampanyalarında Bernie Sanders'e olan desteğimden söz ettiğim zaman elitlerin sanki şeytandan bahsediyordum, sanki şeytani davet ediyordum gibi korkuyla soluk soluğa ancak ışıltılabir bir şekilde fısıldaştıklarını duyar gibiydim. Sanders'in seçilemeyeceğinden veya bir şekilde seçilse bile cumhuriyetin çöküşüne neden olabileceğinden eminler. Değişen seviyelerde olmakla birlikte aynı düşüncelere The New Times ve The Washington Post gibi "liberal" basın kuruluşlarında bile yer veriliyor.

Bu hor görme, bu küçümseme çarpıcı olmakla birlikte aynı zamanda saçma ve anlamsız. Avrupa'da Sanders bir ana akım sosyal demokrat olabilirdi. Bazı temel kural ve anlayışları Amerikan yaşamında tekrar tesis etmek, eski haline dönüştürmek istiyor: Kamu tarafından finanse edilen ülke çapında geniş kapsamlı sağlık hizmetleri; tam zamanlı işçilere tanınan çocukları için aile izni ve hastalıkta ücretli izin gibi sosyal haklarla birlikte yoksulluk sınırının üzerinde ücretler, genç yetişkinlerin yaşamları boyunca sürececek öğrenci borçlarının içine düşmesine yol açmayacak üniversite eğitimi; milyarlarca doların satın alamayacakları seçimler ve kurumsal lobicilik faaliyetleri vasıtasıyla değil de kamuoyu tarafından belirlenen kamu politikaları...

Halk neler istiyor?

Birleşik Amerika halkı bu görüşlerin tümünü büyük bir çoğunlukla desteklemektedir. Amerikalılar, devlet yönetiminin herkese sağlık hizmetleri sağlamasını istiyorlar. Varlıklı insanlardan daha fazla vergi alınmasını istiyorlar. Yenilenebilir enerjiye doğru bir geçiş yapılmasını istiyorlar. Ve siyasete sokulan büyük meblağlı paralara sınır getirilmesini istiyorlar. Bunların tümü Sanders'in temel görüşleri ve hemen hepsi Avrupa'da günlük yaşamda kullanılan sıradan ve basmakalıp sözler. Bununla birlikte, Sanders'in başlangıç aşamasındaki her zaferiyle şaşkına dönen Wall Street elitleri ve onların gözde alimleri, Sanders gibi "aşırı uç görüşteki bir kişinin" nasıl oy alabildiğini çözmeye ve anlamaya çalışıyorlar.

Amerikalılar, devlet yönetiminin herkese sağlık hizmetleri sağlamasını istiyorlar. Varlıklı insanlardan daha fazla vergi alınmasını istiyorlar. Yenilenebilir enerjiye doğru bir geçiş yapılmasını istiyorlar. Bunların tümü Sanders'in temel görüşleri ve hemen hepsi Avrupa'da günlük yaşamda kullanılan sıradan ve basmakalıp sözler.

Geçtiğimiz günlerde, Goldman Sachs'ın eski CEO'su Lloyd Blankfein ile yapılan bir röportaj Financial Times'da yayımlandı ki bu röportaj Wall Street'in bilgisizlik ve cehaletinin içyüzünü açık bir şekilde ortaya koyuyordu. Bu röportajda, her yıl onlarca milyon dolar kazanan bir milyarder olan Blankfein kendisinin zengin bir kişi değil de sadece "hali vakti yerinde" biri olduğunu ileri sürüyordu. Üstelik daha da garibi bunu ciddi bir şekilde dile getiriyordu. Yani anlayacağınız, 50'den fazla Amerikalının 10 milyar dolar veya daha fazla net varlığa sahip oldukları bir dönemde Blankfein düşük, tek haneli bir milyarderdur. Demek ki kişinin kendisinin ne kadar zengin olduğunu hissetmesi kendi akran grubuna bağlı oluyor.

Bununla birlikte sonuç elitlerin (ve elit medyanın) şaşırtıcı ve hatta tiksindirici bir biçimde Amerikalıların çoğunluğunun yaşamlarına karşı gösterdikleri saygısızlık ve umursamazlıktır. Onlarca milyon Amerikalının temel sağlık güvencesinden yoksun olduğunu ve sağlık harcamalarının her yıl takriben 500.000 kişiyi iflasa sürüklediğini veya her beş Birleşik Devletler hane halkından birinin sıfır veya eksi net varlığa sahip olduğunu ve Amerikan halkının yaklaşık olarak %40'ünün temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çırpındıklarını, büyük mücadele içinde olduklarını ya bilmiyorlar veyahut da hiç umursamıyorlar.

Çalışan sınıf borç içinde

Ve elitler, 44 milyon Amerikalının, esasen gelişmiş diğer ülkelerde bilinmeyen bir fenomen olan ve 1.6 trilyon dolara ulaşan öğrenci borçlarının yükü altında ezilmekte olduğunu neredeyse hiç fark etmemekte. Ve menkul kıymetler borsaları hızla yükselirken, çalışan sınıfı giderek artan bir mali ve psikolojik güvensizlik içine doğru yuvarlanırken zenginleşen elitlerin intihar oranları ve diğer "çaresizlik ölümleri" (aşırı doz opioid gibi) de hızla artmaktadır.

Elitlerin bu temel gerçekleri fark edememelerinin nedenlerinden biri uzun süredir hiçbir konuda hesap vermemeleri ve sorumlu tutulmamalarıdır. Birleşik Devletleri'nin her iki partisinin siyasetçileri emir ve kararlarını, en azından Başkan Ronald Reagan'ın resmi olarak göreve başladığı 1981 yılından itibaren başlayan ve izleyen dört on yıllık süre boyunca, vergi indirimleri, sendikalaşmanın, sendikal faaliyetlerin zorlaştırılması ve süper zenginlere diğer avantajlar sağlamaya yönelik politikalar doğrultusunda veriyorlar. Wall Street ile Washington'un arasındaki sıcaklık ve samimiyet 2008 yılında tekrar yapılan bir golf raundu için çekilen bir fotoğraf enstantanesinde iyi bir şekilde yakalanmış ve görüntülenmiştir: Donald Trump, Michael Bloomberg ve Bill Clinton birlikte golf oynuyorlar. İşte

büyük ve tek bir ailenin fotoğrafı. Clinton'un Wall Street milyarderleriyle samimiyeti çarpıcıdır. 1992 yılında başkan adayı olarak Clinton, o zamanlar Goldman Sachs'ın eş başkanı olan ve daha sonra da Clinton'un Hazine Bakanı olan Robert Rubin aracılığıyla Demokrat Parti ile Goldman Sachs'ı yakınlaştırmak için birtakım manevralar yapmıştı.

Wall Street'in desteğiyle Clinton başkanlık seçimini kazandı. O zamandan itibaren, her iki taraf da seçim kampanyasının finansmanı nedeniyle Wall Street'e minnettar kaldı. Barack Obama 2008 seçiminde Clinton'un başucu taktik kitabını aynen izledi. Obama, göreve başlar başlamaz ekonomik ekibini oluşturmak için ücreti karşılığında Rubin'in yardımcıları tuttu.

Wall Street, karşılığını aldı

Wall Street, seçim kampanyaları için harcadığı paranın karşılığını kesin bir şekilde geri aldı. Clinton, Citigroup gibi devasa kuruluşların (Beyaz Saray'dan ayrılmasından sonra Rubin'in yönetici olarak görev aldığı) ortaya çıkmasını olanaklı hale getirecek şekilde finansal piyasalar üzerindeki devlet denetimlerini ve kısıtlamalarını kaldırdı veya azalttı. Clinton ayrıca küçük çocuklar üzerinde çok olumsuz ve yıkıcı etkiler bırakacak şekilde o tarihlerde yoksul bekar anneler için yapılmakta olan sosyal güvenlik ödemelerine son verdi ve genç Afrikalı, Amerikalı erkeklerin kitlesel olarak uzun süre hapis cezası almasını sağlayan yasal düzenlemeleri ve yasal süreci hızlandırdı. Obama'ya gelince o da 2008 Ekonomik Krizi'ne neden olan bankerlere büyük ölçüde serbest giriş-çıkış izni verdi.

Kimse Trump ve Wall Street'in Sanders aleyhine oluşturmaya çalışacakları histeri tufanını hafife almamalıdır. Trump, aşikâr bir şekilde kıyaslanması gereken ülkeler Kanada ve Danimarka olduğu halde, Sanders'i ABD'yi Venezuela'ya dönüştürmeye çalışmakla suçluyor. Nevada tartışmasında ise Bloomberg, Sanders'in Almanya'nın birlikte karar verme politikasında olduğu işçilerin şirket yönetim kurullarında temsil edilmesine yönelik olarak verdiği desteği komik denilebilecek bir şekilde "komünistlik" olarak tanımladı.

Fakat tabii bu sırada Amerikan seçmenleri ondan farklı şeyler duyuyorlar: Sağlık hizmetleri, eğitim, yeterli ücretler, ücretli hastalık izni, yenilenebilir enerji ve vergi istisnası ve indirimleri uygulamalarına ve süper zenginlerin dokunulmazlıklarına son verilmesi. Wall Street'in jargonu iyice irdelenip tam olarak anlaşıldığı zaman bu duyulanların tümü fazlasıyla anlamlıdır ve esasen genel toplumsal tercihtir, işte Sanders'in kazanıyor olmasının ve Kasım'da tekrar kazanabilecek olmasının nedeni de budur.

Rüstü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

İş dünyası “zihni araç çantasını” gözden geçirmeli

Modeli ciddiye alan varsayımları sürekli sorgulayan, veriyi değere dönüştürmeyi ciddiye alan işyerleri modelleme ve benzetim tekniklerini kullanarak amaca daha hızlı ulaşabilir.

Dünyanın herhangi bir yerindeki iş insanı, dijital dönüşüm ve uyum konusunda bir gazete yazısını, haber-analizi ve yorumunu, akademik bir makaleyi anlamak ve anlamlandırmak için “model ve benzetim” konusunda bilgi ve fikir sahibi olmalıdır. Model ve benzetim terimlerini zihninde berraklaştırmamış olanların olay ya da olguların, ekosistemlerin etkileşiminin yarattığı fırsatları en üst düzeyde değerlendirme, tehlikeleri de en düşük maliyetle atlatabilme olasılığı bir hayli düşük kalacaktır.

Model ve benzetim

Modelleme ve benzetimin olay ve olguları anlama ve anlamlandırmadaki önemini kavramak için Michio Kaku Kaku¹ Zihnin Geleceği kitabında “bilinçle” ilgili bölümü özenle okunmalıdır. Kitabın merkez düşüncesi, “İnsan bilincinin, dünyanın bir modelini oluşturmak ve modeli belirli bir hedef doğrultusunda gelecekle ilgili benzetimlerle ilişkilendirmek” olduğudur.

İnsan doğasında “model ve benzetim”: Model, incelenen olay ya da olguların belirleyici bileşenlerini barındıran basit bir versiyonudur. Bir model, bir dizi değişkeni içeren varsayımlarla tanımlanır. Modeller, gelecekte karşılaşılabilecek değişiklikleri öngörmek için benzer olaylar ya da olgular inceler. Modellerin başarısı, özgün sistemin temel değerlerini ya da bileşenlerini ne kadar yansıttığına bağlıdır. Bir model, parametrelerle tanımlanan, özgün sisteme daha yakın duran başka bir model geliştirilinceye kadar geçerliliğini korur.

Beyin ve beynin işlevleri konusunda giderek artan araştırmalar, insan beyninin büyük başarısının gerçekte var olmayan nesne ve olayları hayal edebilmesi olduğu konusunda birleşir. Geleceği düşünmemizi mümkün kılan bu beyinsel özellik, “öngörme ve önlem alma disiplininin” de özünü oluşturur. Söz konusu özellikleri nedeniyle, beyin etkinlikleri üzerinde çalışanlar “İnsan beyni bir beklenti makinesidir” tanımlamasını yapar.

Kaku'nun kitabında, bellek ve planlama, idrak etme esnekliği, soyut düşünce, uygun davranış sergileme ve uygunsuz olanı engelleme, kural öğrenme ve

Gerçeklikler model ve benzetimlere bağlıdır. İnsan zihni belli varsayımlar üzerine kurulu olan zihni modele göre gerçekliklerini belirler. Oluşturduğumuz modellerin varsayımları ne kadar hayatın öz gerçeğine yakınsa “değer üretme düzeyimiz” o kadar yüksek olur.

duyular tarafından algılananlardan uygun olanları seçmeyle yetkinliğini geliştiren başat etkinin gelecek öngörüsü yeteneği olduğu belirtilir. Söz konusu yetenek dikkate alındığında, “Zekâ gelecek benzetimlerinin karmaşıklığı olarak görülebilir” tanımlaması anlamlı hale gelir. İnsan beyni, diğer insanları tanımlamanın dışında, başkalarının ne düşüncelerinden anlam çıkarma yeteneğine de sahiptir; bu durumu “Zihin Teorisi” başkalarının düşüncelerden anlam çıkarma yeteneği tanımlar.

Kaku’nun belirttiği gibi, bilincin en alt düzeyi, “duyularımızı ve uzaydaki fiziksel konumumuzu gösteren bir model yaratmak için kullanılır.” Bilincin ikinci düzeyi, “toplumdaki konumumuzla ilgili bir model oluşturur.” Bilincin üçüncü ve en üst düzeyi de dünya için kurulan modelin ve beklentilerin benzetimidir. İnsanın temel özelliği, ileriye dönük büyük adımlar atması, gelecekle ilgili pek çok benzetim yapmasıdır. İnsanın öz farkındalığı, içinde var olduğu dünyanın bir modelini çıkarmak ve yer alacağı bir geleceğin benzerini tasarlamaktır. “Modeller ve benzetimlerle” insanoğlu, giderek karmaşıklaşan toplumsal yapılarda insanların niyetlerini, güdülerini ve planlarını doğru tahmin etmeye çalışır.

Deney yapmak ve deneyim kazanmak

Modelleme ve benzetimin bileşenleri: Kanada’da Ottawa Üniversitesi’nden Prof. Tuncer Ören² “benzetimin” teknik bir terim olduğunu, “Davranışı ve/veya yapısı zaman içinde değişebilen – devingen - model kullanarak deney yapmak ya da deneyim kazanmak” olarak tanımlanabileceğini belirtir. Ayrıca, benzetimlerin her zaman model kullanarak yapıldığını, bu nedenle model kavramını vurgulamak amacıyla “modelleme ve benzetim” teriminin birlikte kullanıldığını da not eder.

Benzetim teriminin iki bileşeni var: Biri, “deney yapmak”: Bir varsayımı desteklemek, reddetmek ya da doğrulamak. Deneyler, gerçek sistemde, laboratuvarlarda ve bilgisayar ortamlarında yapılır. Diğeri, “deneyim kazanmak”: İnsanların belli sürelerde ya da yaşamı boyu edindiği bilgilerdir. Deneyim kazanmak için yapılan benzetimler, yetenek geliştirmek için eğitim ya da eğlence amaçlı olarak kullanılır. Bir sporcunun fiziksel yeteneklerini geliştirmesi, zihinsel anlamda hayatın gerçekliğine yakın kararlar üretmek için geliştirilen yetenekler gibi...

Modelleme ve benzetim farklı disiplinlere alt yapı sağlar: Benzetimler çok farklı disiplin alanlarında alt yapı sağlar. Önce de değinildi, “modeller ve benzetimler”, insan beyninin diğer insanları tanımla-

manın yanında, başkalarının ne düşündükleri hakkında tahminde bulunma yeteneğinin teknolojik desteklerle - yapay zeka ve makine öğrenimi - ilerlettiği için öngörme ve önlem alma disiplinin kapsama alanını genişletir. İnsan beyninin, başkalarının düşüncelerini anlama, niyet okuma, güdülerini tahmin etme özelliklerinin ölçeğini büyüten teknolojik olanaklarla birlikte “modelleme ve benzetimler” kullanılarak toplam kaynak veriminde önemli artışlar sağlayabilir. Satrancı geliştiren Başvezir Sıra bin Dahir³’ın açıkladığı oyun felsefesini açıklarken belirtildiği gibi, “Kim daha düşünür, kim daha bilir, kim daha iyi öngörürse o kazanır: İşte hayat budur.”

“Modelleme ve Benzetim”, daha sistemli düşünme, bilimsel yöntemlerle bilgi üretme ve çoklu değişken kullanarak geleceği öngörme için kullanılır. Halkımızın binlerce yılın akıl birikiminin dediği gibi “Alet yapar, el övünür.” “Modelleme ve benzetim” bir düşünme aletidir.

Gerçeklikler model ve benzetimlere bağlıdır. İnsan zihni belli varsayımlar üzerine kurulu olan zihni modele göre gerçekliklerini belirler. Oluşturduğumuz modellerin varsayımları ne kadar hayatın öz gerçeğine yakınsa “değer üretme düzeyimiz” o kadar yüksek olur. Modeller bizi, optimum kaynak kullanmak için destekleyen etkin araçlardır.

Bir pilotun uçakla sürekli uçuş yaparak kazandığı deneyimi, modeller ve benzetimlerle yerde yapması, “kör alan” oluşturulmasını önlemesinin yarattığı kaynak tasarrufunu düşünelim. Sanal ve artırılmış gerçeklikle insanların satın alma kararlarını etkilemenin ticaret sistemindeki rolünü göz önüne alalım. Tasarladığımız bir nesnenin geleneksel modelleme yerine bilgisayar ortamında test edilerek ticari üretime aktarılmasındaki zaman kazancını düşünelim. Modelleme ve benzetimin üretim hızlanmasını ve üretim çeşitlenmesinin yarattığı dayanıklılık üzerine iş insanların farkındalık düzeylerinin yaratacağı kazancı hayal edelim. Modelleme ve benzetim potansiyellerini artıran yapay zeka ve makine öğrenimi, veriye ulaşma, depolama, ayıklama, işleme, iç görüleri güçlendirme süreçlerinin yaratacağı zenginlikleri sorgulayalım.

“Modelleme ve benzetimin” kaliteli yönetişime götüren etkilerinden biri de, “alışkanlıkla yönetim aşamasından analizle yönetime geçişi” kolaylaştırmasıdır. Modeli ciddiye alan, varsayımları sürekli sorgulayan, veriyi değere dönüştürmeyi ciddiye alan işyerleri modelleme ve benzetim tekniklerini kullanarak amaca daha hızlı ulaşabilir.

1- Michio Kaku, Zihnin Geleceği, ODTÜ Yayıncılık, 3.bsk, Ankara 2016,

2- Prof.Tuncer Ören, “ Modelleme ve Benzetim” Milliyet 21.Kasım 2016

3-Aktaran Nicholas Mee , Yerkçimi, Çev. Zeynep Alpar, BÜ Yayınları, İstanbul 2017

Krizleri önlemek için sosyal piyasa ekonomisi bir çözüm olabilir mi?

Özcan KADIOĞLU ozcankadioglu@hotmail.com
Koç Üniversitesi-TÜSİAD Ekonomik Araştırma Forumu
(EAF) Üyesi, Dünya Gazetesi Yazarı

Bir toplumda ekonomik politikaların genel amacı toplumun tüm bireylerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmektir. Devlet de bu amaç doğrultusunda yapılanmalı ve gerekli organlarını oluşturarak eşit yasal şartlarda birbirleriyle rekabet edebilen özel girişimcileri teşvik etmelidir.

Sosyal piyasa ekonomisi bir taraftan piyasa ekonomisinin serbestliğine ve rekabetine, diğer taraftan sosyo dengeliyi sağlayacak önlemlere dayanmaktadır.

1949 yılında, Federal Almanya Cumhuriyeti kurulduğunda, Almanya'nın ne tür bir ekonomi politikası benimseyeceği

belli değildi. Ancak savaşın bıraktığı izler ve yaşanan mal kıtlığı katıksız serbest piyasa ekonomisinin uygulanmasını imkânsız kılıyordu. Ekonomik çözüm arayışlarında Anglosakson ülkelerinde uygulanan serbest piyasa ekonomisi ve sonuçları ile Sovyetler Birliği'nde uygulanan 'sosyalist plan ekonomisi' ve uygulama sonuçları çok iyi bilinmekteydi. Bu bilgiler ışığında Ordoliberaler gelenekçi Alman devletinin uygulamalarını temel alarak her iki ekonomik sistem arasında orta bir yol izlemeyi yeğlediler.

Sosyal piyasa ekonomisi, siyasi düzenleme düşüncesinden hareketle, serbest rekabet temelinde, özel girişimcilere serbest piyasa koşullarını sunabilecek ve bu sosyal politikalarla bütünleştirilecekti. Bu ekonomik modelin amacı serbest piyasa özgürlüğü ile sosyal dengenin sağlanmasıydı (Pilz, Frank, 1974: 32).

Bir toplumda ekonomik politikaların genel amacı toplumun tüm bireylerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmektir. Devlet de bu amaç doğrultusunda yapılanmalı ve gerekli organlarını oluşturarak eşit yasal şartlarda birbirleriyle rekabet edebilen özel girişimcileri teşvik etmelidir. Buradaki genel prensip piyasa aktörlerinin serbest piyasa koşullarında kendi faydalarını artırabilmek amacıyla kararlar verirken sosyal piyasa ekonomisini dikkate almalıdırlar. Teşviklerle birden fazla üreticinin, fiyatları yüksek ve talep edilen malları üreterek daha fazla kâr elde etmeye çalışmaları monopol veya oligopol durumu bozacak ve fiyatlar genel seviyesi aşağıya çekilecekti. Piyasa aktörlerinden talep tarafı da bu durumda daha ucuza mal almış olabilecekti. Sosyal piyasa ekonomisinde bir yandan piyasa aktörlerinin serbestçe hareket edebilmeleri hukuki zemin hazırlanarak sağlanacak, diğer taraftan sosyal güvenlik düzenlemeleriyle vatandaşların mağduriyetleri önlenebilecekti.

Bir başka ifadeyle sosyal piyasa ekonomisi özünde bireyin sınırsız serbestisini sosyal düzen kapsamında tanımlamakta ve

böylece sosyal düzenin oluşmasında devlet önemli görevler üstlenmektedir. Bu görevlerin sınırları uzun araştırmalar sonrasında netlik kazanmıştır ve ordo liberalizm olarak tanımlanmaktadır. Ordo liberalizmi liberalizmin bir çeşidi olarak algılanmaktadır.

Devletin ordo liberalizmdeki görevleri

1. Rekabetin sağlıklı yürütülmesini sağlamak (rekabeti düzenleyen kurumlar oluşturarak ve bunların görevlerini titizlikle yerine getirmelerini denetleyerek),

2. Yoksul ve mağdur duruma düşmüş veya kötü koşullarda çalışmak zorunda kalan vatandaşları sigortalamak (hastalık, işsizlik, emeklilik ve asgari ücretleri yaşanabilir düzeyde tutarak),

3. Toplumun temel ihtiyaçları için önemli olan mallara gerektiğinde müdahale edebilmek (Gıda ve taşıma fiyatlarını sübvans etmek veya dar gelirli sosyal evler sunmak gibi),

4. Toplum için önemli olan ancak özel sektör tarafından üretilmeyen malları veya hizmetleri üretip sunmaktır (Askeri koruma, hastane, okul ve üniversite binalarının yapımı, idare edilmesi ve eğitimin desteklenmesi gibi) (Pilz, Frank, 1974: 26).

Sosyal piyasa ekonomisinin temel ilkeleri ve özellikleri

1. Özgürlük: İnsan hak ve özgürlükleri korunmalıdır. Piyasa ekonomisi açısından "Piyasa Özgürlüğü" söz konusu olmalıdır. Piyasa özgürlüğü; teşebbüs özgürlüğü ve tüketicinin tercih özgürlüğünü ifade eder.

2. Rekabet: Sosyal piyasa ekonomisinin temel ilkelerinden birisi rekabettir. Freiburg Okulu'nun kurucuları gibi sosyal piyasa ekonomisi taraftarları da rekabetin piyasa ekonomisinin en önemli ilkelelerinden birisi olduğunu belirtmektedirler. Sosyal piyasa ekonomisi taraftarları "tam rekabet" in bir ütopya olduğunu, rekabetin esasen devlet tarafından teşvik edilmesini,

aksak ve yıkıcı rekabetin engellenmesini savunmaktadırlar. Sosyal piyasa ekonomisine göre fonksiyonel rekabet devlet tarafından gerçekleştirilebilir.

3. Sosyallik: Sosyal piyasa ekonomisinin temel unsurlarından veya ilkelerinden birisi ve en önemlisi sosyalliktir.

Sosyallik kavramı;

- ✓ Piyasada en düşük gelir grubunun yaşam standartlarının iyileştirilmesi,
- ✓ Tüm toplum üyelerinin ekonomik ve sosyal sorunlara karşı korunmasını ifade etmektedir

Sosyal piyasa ekonomisinde temel "sosyal amaçlar"

a) Sosyal Adalet ve Adil Gelir Dağılımı: Toplumun tüm üyelerinin milli gelirden adil bir pay almaları ve toplum üyeleri arasında adalet ve eşitliğin gerçekleştirilmesi,

b) Sosyal Sigorta: İşsizlik, kaza, yaşlılık, hastalık ve saire sosyal sorunlara karşı toplum üyelerinin sigortalanması,

c) Sosyal Güvenlik: Çalışma yaşamında çalışanların emeklilik ve sosyal haklarının güvence altına alınması,

d) Sosyal Refah: Gelir düzeyi düşük olan kimselerin yaşam standardının yükseltilmesi,

e) Sosyal Katılım: Sosyal tarafların toplumsal kararlara katılımının sağlanması. Örneğin, çalışma yaşamında işçi ve işverenlerin katılımı ve uzlaşması ile toplu sözleşmelerin imzalanması,

f) Sosyal Barış: Toplumsal yaşamda barış ve huzurun sağlanması. Sosyal piyasa ekonomisi taraftarları sosyal barışın sağlanabilmesi için sosyal katılım ve uzlaşmanın araç olarak kullanılması gerektiğini savunurlar,

g) Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma: Toplum üyelerinin birbirlerine yardım etmesi ve dayanışma içinde olmaları,

h) Sosyal Demokrasi: Sosyal piyasa ekonomisi taraftarları, sosyal demokrasi ile toplumun yönetiminin halkın egemenliğine dayalı demokrasi ile gerçekleştirilmesini savunurlar,

4. Sosyal Devlet Anlayışı: Sosyal piyasa ekonomisinde Freiburg Okulu kurucularının aktif-yapıcı-fonksiyonel devlet anlayışının ötesinde bir sosyal devlet anlayışı geçerlidir. Sosyal devlet; piyasa özgürlüğü ve rekabet ilkelerinin yanı sıra sosyallik

ilkelerini de gerçekleştirmeyi hedefleyen bir devlet anlayışıdır.

Aşırı müdahaleci devlet anlayışını değil, sınırlı müdahaleciliği ve düzenleyiciliği savunmaktadır. Klasik liberallerden farklı olarak devletin daha ağırlıklı olarak sosyal nitelikli hizmetleri üstlenmesini önermektedir. Ayrıca aktif iktisat politikaları uygulanmasını ve devletin başlıca aşağıdaki görev ve fonksiyonları üstlenmesini savunmaktadırlar:

✓ Ekonomik düzenin genel hukuki çerçevesinin, yani Ekonomik Anayasa'nın oluşturulması,

✓ Adil bir gelir ve servet dağılımı,

✓ Ekonomik büyüme ve kalkınma,

✓ Kaynak kullanımında ve dağılımında etkinlik,

✓ Ekonomik istikrar,

✓ Ödemeler bilançosunda denklik sağlanmasını teşvik etmektedir.

5. Devletin Gücünün ya da Politik Gücün Dağıtılması ve Sınırlandırılması:

Sosyal piyasa ekonomisinde devletin gücünün tek bir elde toplanması yerine, yetki ve gücün paylaşılması ve bu şekilde sınırlandırılması düşüncesi savunulmaktadır.

Bu çerçevede sosyal piyasa ekonomisinde;

Kuvvetler ayrılığı önemli bir ilke olarak görülür. Yatay ve dikey kuvvetler ayrılığı kurumları devlet gücünün kötüye kullanılmasını önlemek için yeterlidir.

"Yatay Kuvvetler Ayrılığı", devletin gücünün yasama, yürütme ve yargı arasındaki dağılımını ifade eder.

"Dikey Kuvvetler Ayrılığı" ise yetki ve

gücün merkezi idare ile mahalli idareler arasında dağılımını ifade eder (Stockmann, 1991; 54).

Sosyal piyasa ekonomisinin özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde uygulanması gerekmektedir. Az gelişmiş ülkelerde yeterli sermaye birikimi yoktur, dinamik müteşebbis bulmak güçtür ve kullanmanın önünde engeller vardır. Dolayısıyla, bu ülkelerde devletin tamamlayıcı rolü üstlenmesi kaçınılmazdır.

Az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerde devlet başlıca üç tür alt yapı hizmetlerini gerçekleştirmek zorundadır:

Kurumsal Altyapı: Özel mülkiyeti, rekabeti, para ve mali düzeni belirleyen hukuki norm, kural ve kurumlar bütünü kurumsal altyapıyı oluşturur. Kurumsal alt yapı, bir başka ifadeyle ekonomik anayasa hukukunu ifade eder.

Maddi Altyapı: Sosyal sabit sermaye olarak da adlandırılan maddi altyapı; karayolları, havayolları, demiryolları, limanlar, köprüler, barajlar, termik santraller gibi yatırımları ifade eder.

Personel Altyapı: Beşeri sermaye olarak da adlandırılan personel altyapı; kalifiye ve yetişmiş insan gücü için yapılan yatırım harcamalarını ifade eder.

Sonuçlar gerçekleştiğinde sosyal devlet anlayışı acımasız rekabeti önleyecek, ekonomik krizlerde toplumsal dengeyi koruyacak, toplumsal refahı, kadın erkek eşitliğini artıracak, hür, özgür bireylerin yetişmesini ve gelir dağılımında eşitliği sağlayacaktır.